

Over het ontstaan van de voorstelling

In 2011 en 2012 speelde ik in de voorstelling 'Soldaat van Oranje'. De voorstelling was – en is – een daverend succes en we speelden standaard voor uitverkochte, enthousiaste zalen. Af en toe voor Mark Rutte; regelmatig voor leden van het Koningshuis. We waren als cast gewend aan het ontmoeten van 'special guests' na afloop van de show en ook gewend aan de complimenten die we kregen. Op een avond was er een 'special guest' van de producent die ons niet wilde ontmoeten. Daar had ze helemaal geen belang bij. 'Wie is die persoon?' vroeg ik de company manager. 'Een verzetsstrijdster. Haar naam is Truus Menger.' Het zei me niets.

Na afloop van de voorstelling liep de producent met een oudere vrouw backstage om haar naar een taxi te begeleiden. We keken nieuwsgierig naar de vrouw die ons niet wilde ontmoeten. Grijs haar, bril, een beetje krom gebogen. 'Wat vond u er van?' vroeg een cast lid brutaal. Er volgde een kort antwoord: "Ik vond het een mooie film, maar zo heb ik de oorlog niet beleefd hoor." klonk het.

Wie was die vrouw?

Na wat navraag te hebben gedaan bij productie, vond ik een autobiografisch boek van Truus Menger dat ze na de oorlog schreef. 'Toen niet, nu niet, nooit'. Een meer dan fascinerend verhaal over hoe zij en haar zusje Freddie zich op 15 en 17 jarige leeftijd bij het georganiseerde verzet voegden in Haarlem. Op mijn verjaardag gaf een vriendin me het boek 'Tot het laatste uur' over het leven van Traudl Junge, Hitler's secretaresse. Het viel me op hoe de levens van de vrouwen vorm kregen door de keuzes die ze al dan niet willens en wetens maakten. En hoe de geschiedenis werd herschreven door het verloop van de oorlog, niet door het eerbiedigen van de moraal van hun tijd. Hoe weet je eigenlijk of je goed zit? Vroeg ik me af. Aan welke kant van de geschiedenis sta ik op dit moment en denk ik daar wel voldoende over na?

Ik las veel tijdens mijn tijd bij Soldaat van Oranje. Hoe fantastisch zo'n grote voorstelling ook is, ik begon na een jaar te verlangen naar een andere prui, een andere omgeving en een nieuwe uitdaging. Op een nacht schoot er een gedachte door me heen: Ik ga een voorstelling schrijven over Truus én Traudl.

Ik schreef een brief naar mijn baas dat ik mijn contract bij SVO na een geweldig jaar zou opzeggen. Nog drie mooie maanden spelen en dan mag iemand anders dit waanzinnige avontuur aangaan. Via gezelschap Urban Myth mocht ik gebruik maken van een kantoor in SSBA om dagelijks te schrijven en research te doen voor het stuk. Ik wilde dolgraag in gesprek met Truus Menger, maar de productie van Soldaat kon me niet helpen. Na 4 dagen bellen met instanties die wellicht iets met haar te maken hadden, kreeg ik zomaar haar huis nummer, 'Met Truus', klonk het. Ik deed mijn verhaal en vertelde dat ik haar graag wilde ontmoeten. 'Zaterdag, 12 uur. Neem jij lunch mee. Hier is mijn adres'. Ik was blij verbaasd en bloednerveus.

Die zaterdag reed ik naar Bovenkarspel met een tas vol boodschappen en een ipod touch als opname apparaat. Na een rondleiding door haar fascinerende huis vol beeldhouw werk, begon ze te vertellen. En te vertellen. En te vertellen. Na drie uur was ik kapot, maar Truus bleek onvermoeibaar. We aten een broodje en ik vroeg haar of ik terug mocht komen voor meer gesprekken. Dat mocht.

De ontmoetingen met Truus waren heel bijzonder. Ze stemde in met een voorstelling waarin haar leven verweven zou worden met dat van Traudl. Al begreep ze niets van de keuzes die de secretaresse van Hitler had gemaakt. Ze had daar ook geen respect voor, maar ze was wel benieuwd naar de voorstelling. Later ontmoette ik haar jongere zusje Freddie over de telefoon. Een heel zachte vrouw die geen greintje van haar strijdvaardigheid had verloren. Elk gesprek eindigde ze met: 'Als er ergens onrecht is, weet dat er altijd iets is wat je kunt doen. Altijd iets.'

Ik begon met schrijven en realiseerde me dat de vrouwen van nu nog steeds hun jongere zelf 'bijstaan'. De trauma's van toen dienen nu om de energie om de wereld beter te maken, hoog te houden. Hoe zou dat zijn als Traudl nog geleefd had? Vroeg ik me af. Ik vond een documentaire, een interview wat Traudl op latere leeftijd heeft gegeven, er is er maar één van. Wat een verschil met de oude Truus en Freddie dacht ik. Ik zag een heel gekwelde vrouw op mijn scherm. Ik bedacht dat ik het niet alleen over 'toen' wilde hebben in de voorstelling, maar ook over het 'nu'. Ik vond dat de oude vrouwen ook iets te zeggen hadden over hoe hun verhaal verteld zou worden, ook al konden ze de geschiedenis niet herschrijven. Ik bedacht hen op het toneel te brengen door middel van beeldmateriaal en ze waar mogelijk in gesprek te laten gaan met hun jongere zelf.

De Balie hoorde van het idee van het stuk en vroeg of ik het op 4 mei 2013 wilde komen spelen. Robert van Heuven begeleidde me tijdens het schrijven en hield de structuur van de voorstelling in de gaten. Hij is een van de beste dramaturgen die ik me kon wensen. Jörgen Tjon a Fong deed de regie. Op 4 mei bleek de avond bijna uitverkocht te zijn, zat Truus op de eerste rij en was ze te gast in het na gesprek om te reflecteren op de voorstelling en vragen te beantwoorden uit het publiek. Een van de mooiste dingen die deze voorstelling heeft voortgebracht is dat Truus en haar zusje het jaar erop zijn voorgedragen door mensen uit het publiek, om het 'mobilisatie oorlogskruis' te ontvangen. In 2015 werd de onderscheiding uitgereikt aan Truus en Freddie door Mark Rutte. "Dat werd tijd" heeft Truus gezegd toen het werd opgespeld. Truus overleed in 2016. Freddie in 2018.

In de jaren na de eerste voorstelling in de Balie (2013-2016) bleef de interesse in de voorstelling bestaan en heeft het ieder jaar gespeeld rondom 4/5 mei. In 2016 verhuisde ik naar New York en met hulp van het Lira Fonds en het SFPK heb ik de voorstelling daar off off - en off Broadway kunnen spelen in 2016 en 2017.

De voorstelling was/is nooit 'af' daarom ben ik er altijd aan blijven werken. Traudl heb ik nooit kunnen ontmoeten, ze overleed in 2002. Het contact met Truus en haar zusje Freddie is heel erg dierbaar geweest en heeft me een beter mens gemaakt. In 2019 zijn de rechten van de tekst verkocht voor een eenmalige voorstelling in het Vrijtheater in Den Haag onder regie van Sylvia Weening.

De voorstelling is te zien geweest in

De Balie Amsterdam | Bijlmer Parktheater Amsterdam | Toneelschuur Haarlem | Branoul Den Haag | Karavaan Bergen | De Tamboer Hoogeveen | Het Huis Utrecht | Theaterlab NYC | 3 West Club New York | MaasTheater Rotterdam | Alkmaar Theaterfestival |